

Zakład Zarządzania i Ekonomiki Ochrony Zdrowia
Akademii Medycznej w Lublinie
Department of Health Care Management and Economics,
University Medical School of Lublin, Poland

MACIEJ WÓJCIK, PIOTR RUCIŃSKI, MICHAŁ TOMASZEWSKI,
KINGA KULCZYCKA, ELŻBIETA WÓJCIK, LESZEK WDOWIAK

Specialist health services in patients' opinion

Specjalistyczna opieka medyczna w opinii pacjentów

WSTĘP

Według badań Głównego Urzędu Statystycznego [6] lekarze medycyny udzielają ponad 210 mln porad rocznie, co oznacza, że statystyczny mieszkaniec Polski korzysta z porad lekarskich 5 razy w roku. Trend ten utrzymuje się od kilku lat i dotyczy w stopniu porównywalnym zarówno mieszkańców wsi jak i miasta [1]. Nowy system opieki zdrowotnej ma, wśród wielu innych celów, zwiększyć dostępność do ambulatoryjnej opieki specjalistycznej. Celem pracy była ocena dostępności i korzystania pacjentów z porad lekarza specjalisty.

MATERIAŁ

Badanie przeprowadzono w grupie 293 osób (119 mężczyzn, 174 kobiet; średnia wieku 66 lata, mediana 69 lat), które zgłosiły się na konsultację specjalistyczną w ramach akcji otwartych prowadzonych w 10 zakładach opieki zdrowotnej (ZOZ) na terenie województwa lubelskiego (9 ZOZ) i mazowieckiego (1 ZOZ).

METODA

Narzędziem badawczym był autorski kwestionariusz ankiety, w którym zawarto pytania charakteryzujące badaną grupę pod względem płci, wieku, miejsca zamieszkania, stanu cywilnego, poziomu wykształcenia. Pytania na temat korzystania z usług lekarza specjalisty były zarówno zamknięte jak i otwarte. Pacjentów pytano o częstość korzystania z porad lekarzy specjalistów, miejsce ostatniej i miejsce najczęstszych wizyt u lekarzy specjalistów oraz o koszt wizyty, jaki mógłby ponieść pacjent ze środków własnych za poradę specjalistyczną. Analizę statystyczną przeprowadzono w oparciu o program Statistica 6.0 (nr licen-

cji: AXXP111B366927A60). Podstawę do obliczania statystyk określających siłę związku stanowiły tablice wielodzzielcze. Do oceny niezależności cech, przyjmując poziom istotności $p=0.05$, zastosowano test χ^2 , zaś w przypadku, gdy cecha miała rozkład ciągły (np. wiek badanych): test sumy rang Kruskala-Wallisa i test mediany χ^2 .

WYNIKI

Z porad lekarza specjalisty korzystało, w okresie ostatniego roku, dziewięciu na dziesięciu badanych (90%). Połowa respondentów (50%) korzystała z porady lekarza specjalisty raz w miesiącu lub częściej, 44% raz w roku, zaś 6% rzadziej niż raz w roku. Nie stwierdzono istotnych statystycznie różnic w odniesieniu do płci, wieku, miejsca zamieszkania, stanu cywilnego czy poziomu wykształcenia badanych. W ponad połowie przypadków (53%) ankietowani korzystali z porady lekarza specjalisty po otrzymaniu skierowania od lekarza rodzinnego, co piąty (19%) korzystał z pomocy lekarza specjalisty w jego gabinecie prywatnym, zaś 28% badanych w ramach akcji otwartych organizowanych w poradni lekarza rodzinnego („biała niedziela”). Z porady lekarza specjalisty w gabinecie prywatnym i w ramach akcji otwartych częściej korzystali mieszkańcy wsi ($p>0,05$), kobiety ($p>0,05$) oraz osoby z wykształceniem podstawowym i średnim ($p<0,05$) (Ryc.1). Miejscem najczęstszych (58%) porad u lekarza specjalisty była poradnia publiczna, w mniejszym stopniu gabinet prywatny (17%) czy akcje otwarte (15%). Dla 7% badanych miejscem ostatniego kontaktu z lekarzem specjalistą był szpital, zaś dla 3% izba przyjęć (Ryc.2). Podobnie miejscem ostatniej porady lekarza specjalisty była odpowiednio poradnia publiczna (60%), gabinet prywatny (15%), konsultacja w ramach akcji otwartej (17%), szpital (5%) oraz izba przyjęć (3%). Należy zwrócić uwagę, iż dla mieszkańców wsi miejscem zarówno ostatniej ($p<0,05$) jak i najczęstszych wizyt ($p<0,05$) u lekarza specjalisty była właśnie akcja otwarta („biała sobota, niedziela”) w poradni lekarza rodzinnego (Ryc.3). Co dziesiąty z badanych (12%) stwierdził, że zapłaciłby za wizytę u lekarza specjalisty, gdyby ten przyjmował prywatnie w poradni lekarza rodzinnego, do 20 zł za wizytę, 15% badanych 25-50zł, 8 % respondentów zapłaciłoby powyżej 50 zł za wizytę (maksymalnie 70zł), podczas gdy 65% badanych czekałoby, aż lekarz specjalista przyjedzie do poradni lekarza rodzinnego w ramach akcji otwartej i nie będą wówczas musieli ponosić kosztów wizyty.

OMÓWIENIE

W związku z trudnym dostępem do lekarza specjalisty [4] akcje otwarte cieszą się dużym powodzeniem wśród pacjentów jak i lekarzy rodzinnych. Dla pacjentów, a w szczególności mieszkańców wsi, jest to w wielu przypadkach jedyny sposób łatwego kontaktu ze specjalistą. Konsultacja specjalistyczna w poradni lekarza rodzinnego pozwala mu na weryfikację dotychczasowego postępowania terapeutycznego u pacjentów trudnych, wymagających kontroli specjalisty, których w innym przypadku należałoby skierować do ambulatoryjnego leczenia specjalistycznego. Jest to ważny element opieki nie tylko z ekonomicznego punktu widzenia, lecz co podkreślają badacze CBOS [4], jeśli dostęp do usług specjalistycznych będzie ograniczany to coraz częściej pojawiać się będą negatywne opinie pacjentów wskazujących na ich lekceważenie, złe traktowanie czy też mówiące o niekompetencji lekarzy. Z porad lekarzy specjalistów w ramach publicznej służby zdrowia korzysta 37% Polaków [3]. Jak wykazują badania CBOS-u [5], pomimo, że respondenci bardziej pozytywnie oceniają sektor prywatny (70% uważa, że jego usługi są łatwo dostępne) to ponad połowa (56%) jest zdania, że w razie choroby nie mieliby trudności z uzyskaniem skierowa-

nia w państwowej placówce służby zdrowia, co jest zgodne z wynikami niniejszego badania – dla 58% badanych ostatnim miejscem wizyty u lekarza specjalisty była poradnia publiczna a w opinii 60% było to miejsce najłatwiejszego dostępu do lekarza specjalisty. Podobnie znacznie mniejsza liczba pacjentów korzysta z porady specjalisty w gabinecie prywatnym (jeden na siedmiu badanych), co również potwierdza raport CBOS-u [5] w którym czytamy, że "w razie potrzeby ponad dwie piąte respondentów może pozwolić sobie na wizytę u prywatnego lekarza, jednak bardzo niewielu (7%) byłoby stać – według własnej oceny – na długotrwałe leczenie się prywatnie". W reprezentatywnej próbie dorosłych Polaków [2] co dziesiąty ankietowany ponosił koszty leczenia przez lekarza specjalistę a połowę dodatkowych opłat (47%) stanowiły kwoty nie przekraczające 20 zł, zaś prawie jedną trzecią (32%) sumy od 25 do 100zł. W badanej grupie pacjentów korzystających z akcji otwartych chęć poniesienia dodatkowej opłaty za wizytę u lekarza specjalisty wyraził co trzeci z badanych (35%), a w grupie tej opłatę do 20 zł poniosłoby 35% badanych, zaś opłatę w wysokości 25-100zł 65% respondentów. Należy tu jednak zaznaczyć, iż raporty CBOS [2-6] dotyczą ogółu społeczeństwa polskiego, zaś niniejsze badanie skupia się na potrzebach zdrowotnych osób chorych korzystających z akcji otwartych. Nie pozwala to do końca na porównanie obu grup, w szczególności ocenę dostępności i korzystania z porad lekarzy specjalistów w ramach tego typu akcji. Mając jednakże na uwadze fakt, że stanowią one duże ułatwienie w dostępie do lekarza specjalisty, a w szczególności, jak wskazują wyniki niniejszego badania, dla mieszkańców wsi, wydaje się być wskazane dokonanie dokładnej wieloelementowej analizy problemu w kolejnych badaniach.

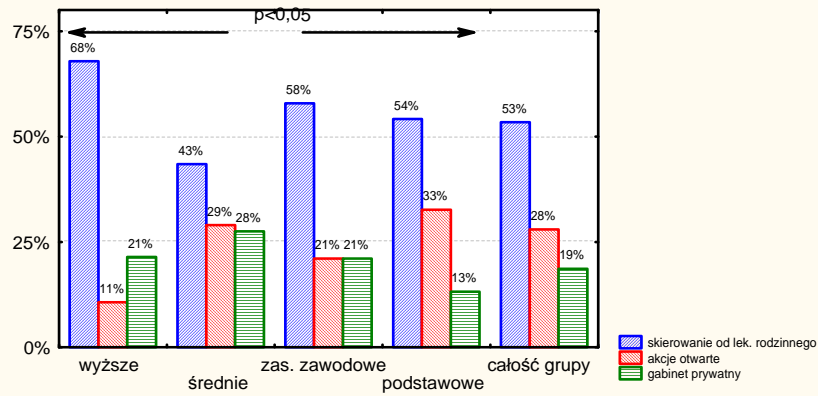
WNIOSKI

1. Pacjenci korzystają z porad lekarza specjalisty najczęściej w ramach powszechnego ubezpieczenia,
2. Akcje otwartego dostępu do lekarza specjalisty wydają się poprawiać dostępność do lekarza specjalisty szczególnie w odniesieniu do rejonów wiejskich
3. Pacjenci w małym stopniu wykazują chęć do ponoszenia opłat za wizytę u lekarza specjalisty.

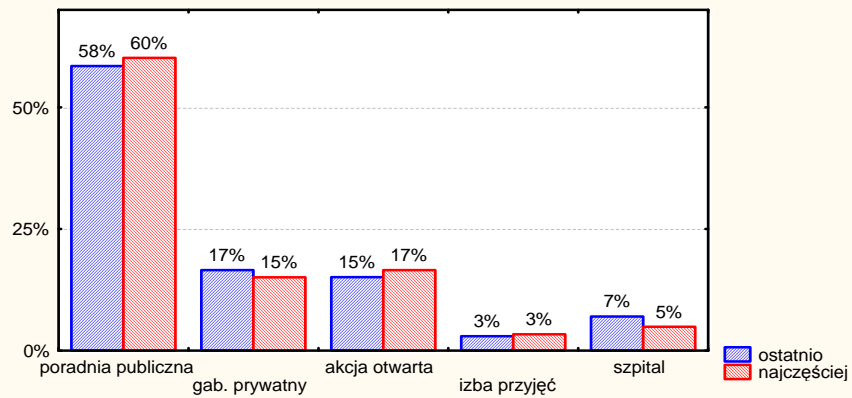
PIŚMIENNICTWO

1. Informator statystyczny służby zdrowia województwa lubelskiego 1999. Lublin: Lubelskie Centrum Zdrowia Publicznego w Lublinie; 2000.
2. Korzystanie z usług medycznych i opłaty nieformalne. Komunikat z badań. Warszawa: CBOS; 1998.
3. Leczenie się po wprowadzeniu reformy – opinie o jakości świadczeń. Komunikat z badań. Warszawa: CBOS; 2000.
4. Opinie o opiece zdrowotnej. Komunikat z badań. Warszawa: CBOS; 2000.
5. Opinie o dostępie do usług medycznych. Komunikat z badań. Warszawa: CBOS; 1998.
6. Stan zdrowia ludności Polski w przekroju regionalnym w 1996 roku. Warszawa: GUS; 1999.

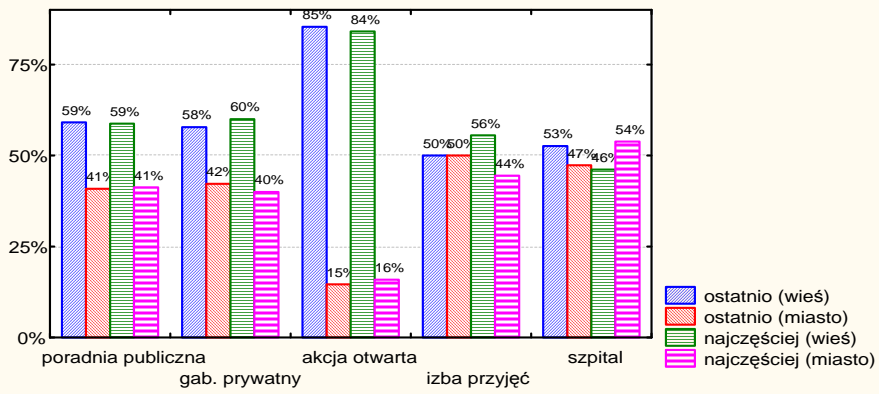
Ryc.1 Korzystanie z porad lekarza specjalisty a poziom wykształcenia badanych.

Ryc.2 Miejsce ostatniej wizyty a miejsce najczęstszych wizyt u lekarza specjalisty.

Ryc.3 Miejsce ostatniej wizyty i miejsce najczęstszych wizyt u lekarza specjalisty z zamieszkania badanych ($p < 0,05$).

STRESZCZENIE

Streszczenie. Nowy system opieki zdrowotnej ma, wśród wielu innych celów, zwiększyć dostępność do ambulatoryjnej opieki specjalistycznej. Celem pracy była ocena dostępności i korzystania pacjentów z porad lekarza specjalisty w zreformowanym systemie opieki zdrowotnej w Polsce. Badanie przeprowadzono w grupie 293 osób (119 mężczyzn, 174 kobiet; średnia wieku 66 lata), które zgłosiły się na konsultację specjalistyczną w ramach akcji otwartej. Narzędziem badawczym był autorski kwestionariusz ankiety. Z porad lekarza specjalisty korzystało dziewięciu na dziesięciu badanych (90%). Połowa korzystała z porady lekarza specjalisty raz w miesiącu lub częściej. Dwadzieścia osiem procent badanych korzystało z porad lekarzy specjalistów w ramach akcji otwartych. Miejscem najczęstszych (58%) porad u lekarza specjalisty była poradnia publiczna. Dla mieszkańców wsi miejscem zarówno ostatniej jak i najczęstszych wizyt u lekarza specjalisty była specjalistyczna akcja otwarta w poradni lekarza rodzinnego. Dwóch na trzech badanych (65%) nie było skłonnych do poniesienia kosztów wizyty u lekarza specjalisty. Wnioski: 1) Pacjenci korzystają z porad lekarza specjalisty najczęściej w ramach powszechnego ubezpieczenia. 2) Akcje otwartego dostępu do lekarza specjalisty wydają się poprawiać dostępność do lekarza specjalisty szczególnie w odniesieniu do rejonów wiejskich. 3) Pacjenci w małym stopniu wykazują chęć do ponoszenia opłat za wizytę lekarza specjalisty.

SUMMARY

New health care system intends to increase accessibility to ambulatory specialist out-patient clinics. The aim of this study was to evaluate accessibility and use of specialist health services. The study was carried out in the group of 293 patients (119 men, 174 women, av. 66yrs) who visited specialist during free of charge open-admittance actions. Authors' questionnaire was used as a research tool. Nine out of ten patients attended specialist (90%). Half of inquired patients asked for specialist advice once a month or more frequently. Twenty eight percent of patients who filled the questionnaire visited specialist at open admittance actions. The place which was visited most often (58%) in order to have a specialist care was public out-patient clinic. In case of country dwellers the last ($p<0,05$) as well as the most frequent ($p<0,05$) specialist advices took place at open admittance actions. Two out of three inquired patients (65%) were not willing to cover expenses of specialist advice. Conclusions: 1) Patients benefit from specialist advices most often within the public system. 2) Open admittance actions seem to increase accessibility to specialist doctors especially in village areas. 3) Only a small number of patients are willing to pay for the specialist advice.